

4. Калашнікова С. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки управлінців-лідерів в умовах сучасних суспільних трансформацій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.06 «Теорія і методика управління освітою» / С. А. Калашнікова. – Київ, 2011. – 36 с.
5. Кулюткін Ю. Образовательная среда и развитие личности / Ю. Кулюткін, С. Тарасов // Новые знания. – 2001. – № 1. – С. 6-7
6. Сергеев С. Ф. Обучающие свойства среды : смена парадигмы / С.Ф. Сергеев // Школьные технологии. – 2008. – № 2. – С. 25-33
7. Слободчиков В. И. Структура и состав образовательной сферы: категориальный анализ / В. И. Слободчиков // Психология обучения. – 2010. – № 1. – С. 4-24
8. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ З МЕТОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

Тетяна Лаврухіна, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: О.В.Колосова, кандидат педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

APPLICATION OF GAMING TECHNOLOGIES WITH THE AIM OF ACTIVIZATION OF THE CHILDREN WITH HEARING IMPAIRMENT

Tatyana Lavrakhina, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

***Анотація.** У статті висвітлюються сучасні підходи до організації і забезпечення ефективного педагогічного супроводу ігрової діяльності дітей з порушеннями слуху. Розкривається вплив ігрових технологій на всебічний гармонійний розвиток дітей з порушенням слуху, зокрема на розвиток пізнавальних інтересів, розумових процесів і позитивної мотивації до навчання.*

***Ключові слова:** діти з порушенням слуху, ігрові технології, сюжетно-рольові ігри, інтелектуальні ігри.*

***Abstract.** The article highlights modern approaches to the organization and provision of effective pedagogical support for the activity of children with hearing impairments. The influence of gaming technologies on the comprehensive harmonious development of children with hearing impairment, in particular on the development of cognitive interests, mental processes and positive motivation for learning, is revealed.*

***Keywords:** hearing impaired children, gaming technology, story-role games, intellectual games.*

Інтенсивний розвиток українського демократичного суспільства, реформаційні процеси в усіх сферах його життєдіяльності і розширення інформаційного простору вимагають від підростаючого покоління вміння ефективно засвоювати нові знання та орієнтуватись у швидкоплинному потоці інформації. Саме тому пріоритетним завданням у трансформації сучасного освітнього соціуму постає активізація суб'єктної позиції учнів у навчальному процесі і забезпечення високої результативності їхньої навчальної діяльності.

Питання навчальної діяльності школярів, становлячи основу і фундамент процесу навчання, належить до «вічних» психолого-педагогічних проблем, які з часом не втрачають своєї актуальності, вимагаючи постійної пильної уваги і подальшого розкриття. У психолого-педагогічній літературі навчальна діяльність школярів розглядається як розвиток здібностей, нових якостей (Л.Виготський, С.Рубінштейн); засвоєння знань на підставі дій, що їх здійснює суб'єкт (П.Гальперін); специфічний вид навчальної діяльності (В.Давидов, Д.Ельконін); тип провідної діяльності (поряд із грою та працею), в якій формується сама

особистість учня (О.Леонт'єв); активність суб'єкта, діяльність, фактор психічного розвитку, який призводить до змін поведінки людини (І.Лінгарт); специфічна людська діяльність (Л.Ітельсон); діяльність, спрямована на засвоєння знань та вмінь людства (І.Шаповаленко); пізнавальна діяльність (Б.Анан'єв) тощо. Вчені вважають, що саме у молодшому шкільному віці закладаються основи мотивації навчальної діяльності і саме тому молодший шкільний вік має великі резерви формування пізнавальної сфери учнів.

Грунтуючись на психолого-педагогічних підходах [4; 5; 6; 11; 12; 13], у нашій статті розглядатимемо навчальну діяльність як пізнавальну діяльність учнів з порушенням слуху, спрямовану на засвоєння знань, умінь, навичок, під час якої відбувається розвиток і виховання особистості, тобто певною мірою формуються не лише знання й уміння, а й здібності, установки, вольові та емоційні якості на базі вже набутого досвіду, знань і способів діяльності.

Можливість навчання дитини з порушенням слуху в масовій школі визначається не лише високим рівнем її загального і мовленнєвого розвитку, а й психологічною готовністю до спілкування з оточуючими і до спільних занять з однолітками, якічують. Порушення слуху дитини впливає на перебіг усього її психічного розвитку і найперше – мовленнєвого. Наслідком порушення слуху є виникнення цілої низки вторинних ускладнень, які призводять до порушення розвитку мислення, мовлення, пізнавальної діяльності та становлення особистості. Зокрема, серйозні порушення словесного мовлення негативно позначаються на розвитку не тільки словесно-логічного, але й наочно мислення, мають свої особливості зорове сприймання, слухо-мовленнєва пам'ять і всі інші пізнавальні процеси. Порушення слуху та мовлення призводять до змін у формуванні особистості дитини: вольової поведінки, емоцій і почуттів, характеру. Частими супутніми явищами ушкодження слухового аналізатора у дітей є недостатність вестибулярного апарату, яка зумовлює затримку в них прямостояння, особливості ходи, недорозвинення просторового орієнтування. У пізнавальній діяльності домінують наочно-зорові форми пізнання, а не словесно-логічні. При частковій втраті слуху мовлення у дитини розвивається, але вона надто поволі засвоює окремі слова, тому словниковий запас у неї дуже обмежений і накопичується повільно [3, с. 44].

У процесі навчання учні здійснюють специфічну діяльність - учіння, що охоплює систему пізнавальних дій, спрямованих на розв'язання навчальних завдань [1, с. 6]. Формування компонентів навчально-пізнавальної діяльності учнів здійснюється за умов партнерства. Під час такої взаємодії розв'язуються завдання розвитку ціннісних орієнтацій, творчого потенціалу учнів, прагнення до самореалізації; оптимального добору форм, методів і засобів навчальної взаємодії, урахування індивідуальних особливостей учнів, які мають проблеми, зокрема, зі слухом.

Ефективність навчально-пізнавальної діяльності залежить від особистих якостей учня: його активності, самостійності, ініціативності, а також бажання вчитися (наявності стійкої мотивації). Важливе значення для процесу засвоєння знань має емоційно-почуттєва сфера [15, с. 34]. Емоційні хвилювання (радість, здивування, сум, страх, співчуття тощо) спричиняють передовсім активна позиція вчителя, зміст навчального матеріалу. Для розвитку почуттів важливо бути відвертим, створити атмосферу емоційного комфорту, яка є необхідною для роботи з дітьми з порушенням слуху.

Формування учня як самостійної, ініціативної, вдумливої особистості буде успішним, якщо вчитель потурбується про це з першого проведеного уроку. Тому одним з найперспективніших шляхів виховання активних учнів, озброєння їх необхідними вміннями і навичками, є впровадження активних форм і методів навчання, серед яких провідне місце займають ігри. Про це свідчать наукові розвідки, які здійснювались вченими у цьому напрямі Л.Виготського, Г.Вигодської, Л.Головчиць, К.Луцько, Л.Носкової, Н.Сошнікової, О.Стребелевої, Л.Фомічової, М.Шеремет та ін. Сучасні підходи до організації ігрової діяльності дітей в загальноосвітньому просторі висвітлено у працях українських вчених І.Карабаєвої, К.Карасьової, Н.Кудикіної, Т.Піроженко та ін.

У сучасній школі, що робить ставку на активізацію та інтенсифікацію навчального процесу, ігрова діяльність використовується в наступних випадках: в якості самостійних технологій для освоєння поняття, теми і навіть розділу навчального предмета; як елементи більш великої технології; в якості уроку або його частини (введення, пояснення, закріплення, вправи, контролю); як технології позакласної роботи.

Поняття «ігрові педагогічні технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. Ігрова форма занять створюється на уроках за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, які виступають як засіб спонукання, стимулювання учнів до навчальної діяльності. Реалізація ігрових прийомів і ситуацій при урочній формі занять відбувається за такими основними напрямками: дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрової задачі; навчальна діяльність підкоряється правилам гри; навчальний матеріал використовується в якості її засобів. У навчальну діяльність вводиться елемент змагання, що переводить дидактичну задачу в ігрову; успішне виконання дидактичного завдання розв'язується з ігровим результатом [10, с. 4]

Ігрова технологія будується як цілісне утворення, яке охоплює певну частину навчального процесу та об'єднане загальним змістом, сюжетом, персонажем. У неї включаються послідовно ігри та вправи, що формують вміння виділяти основні, характерні ознаки предметів, порівнювати, зіставляти їх; групи ігор на узагальнення предметів за певними ознаками; групи ігор, у процесі яких у молодших школярів розвивається вміння відрізнити реальні явища від нереальних; групи ігор, які виховують вміння володіти собою, швидкість реакції, фонематичний слух, кмітливість та інші [8, с. 54]. При цьому ігровий сюжет розвивається паралельно основному змісту навчання, допомагає активізувати навчальний процес, освоювати ряд навчальних елементів. Складання ігрових технологій з окремих ігор і елементів - турбота кожного вчителя початкової школи.

Проведення уроків в ігровій формі сприяє всебічному гармонійному розвитку дітей, розвивають творчу особистість, сприяють розвитку пізнавальних інтересів, розумових процесів і позитивної мотивації до навчання дітей. Звідси випливає, що використання розвиваючих ігор та вправ на уроках є невід'ємною частиною навчального процесу для дітей з порушенням слуху.

Ігри важливо проводити систематично і цілеспрямовано на кожному уроці, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи і урізноманітнюючи їх у міру нагромадження в учнів знань, вироблення вмінь і навичок, засвоєння правил гри, розвитку пам'яті, виховання кмітливості, самостійності, наполегливості. Педагогічні ігри за характером ігрової методики мають широку типологію. Зазначимо лише найважливіші з вживаних типів: предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні та ігри-драматизації [9, с. 9].

Велике значення для розвитку дитини з порушенням слухового сприйняття має сюжетно-рольова гра, яка виконує наступні завдання: розширення знань дітей за обраними темами, формування уявлень про функціональне призначення та сфери використання досліджуваних об'єктів; формування вмінь відображати в іграх працю дорослих людей, їх взаємовідносини у процесі діяльності; розвиток словесного спілкування дітей, активності, самостійності, логічного мислення, уяви, формування пізнавальних інтересів [3, с. 76].

Застосування інтелектуальних ігор дозволяє розвивають розумові здібності, логічне мислення, спостережливість, розширювати світогляд, тренувати пам'ять. У процесі їх виконання формуються такі якості, як кмітливість, винахідливість, ерудованість, стійкість характеру, дух суперництва, яскрава емоційність, що приносить дитині радість і насолоду.

Суттєвими компонентами інтелектуальних ігор, які можуть бути використані на уроці чи занятті, є: збір потрібної інформації; пошук невідомого елемента, знань чи алгоритму досягнення мети; прийняття рішення (логічний вибір одного шляху з можливих); подолання перешкод на шляху до встановленої чи обраної мети [2, с. 41]. Головний позитивний чинник гри – спроможність стимулювати пізнавальну активність і викликати потребу вчитися, знати, довідуватися, досліджувати. За твердженням науковців, існує декілька видів інтелектуальних ігор: ігри з олівцем та усні ігри; ребуси; кросворди, сканворди, чайнворди; ігри на шаховій

дошці; головоломки; конкурси знавців – ерудитів. Ігри допомагають досягти поставленої мети, під час їх гарантується засвоєння певних знань, умінь та навичок.

Дослідники пропонують чіткий алгоритм організації ігрової діяльності [14] та створення ігрових виховних ситуацій [5], які потрібно дотримуватися в практичній діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами.

Отже, місце і роль ігрової технології в навчальному процесі, поєднання елементів гри та навчання багато в чому залежать від розуміння учителем функцій і класифікації педагогічних ігор (пізнавальні, виховні, розвиваючі, фізичні (рухові), рольові). Саме тому на сьогоднішній день ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавими і захоплюючими не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й поступові кроки з вивчення предметів. Цікавість умовного світу гри робить позитивною, емоційно забарвленою монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси і функції дитини. Розвиток дитини з порушеннями слуху, виховання її як особистості залежить від правильно організованого педагогічного супроводу ігрової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання підростаючої особистості на засадах нової методології / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 3. – С. 5-14.
2. Ватаманюк Г. Інтелектуальна гра як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності старших дошкільників та молодших школярів / Г. Ватаманюк // Початкова школа. - 2008 - №6. - С. 40- 43.
3. Выгодская Г. Л. Обучение глухих дошкольников сюжетно-ролевым играм / Гита Львовна Выгодская. – М. : Просвещение, 1975. – 173 с.
4. Голюк О. А. Організаційно-педагогічні умови набуття майбутніми вихователями ДНЗ фахових компетентностей для роботи в інклюзивному середовищі / О.А.Голюк / Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії // Зб. тез. доп. / Редкол.: В.В.Засенко, А.А.Колупаєва, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – С. 79-82.
5. Демченко О.П. Ігрові виховні ситуації у формуванні особистості дитини / О.П.Демченко // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : [навчально-методичний посібник] ; за ред. Г.С.Тарасенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 111-124.
6. Жовнич О. В. Блог-технології як засіб оптимізації процесу формування англomовного писемного спілкування майбутніх журналістів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Київ – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. – Вип. 44. – С. 318–321.
7. Карасьова К. В. Світ дитячої гри / К. В. Карасьова, Т. О. Піроженко. – К.: Шк. Світ, 2010. – 128 с.
8. Колосова О. В. Ігровий підхід до формування життєвої компетентності дітей з вадами зору / О. В. Колосова // Імідж сучасного педагога : всеукр. наук.-практ. освітньо-популярний часопис. - 2015. – № 6. – С. 54-57.
9. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність дітей: теоретичні основи й методика педагогічного керівництва / Н.В.Кудикіна // Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : зб. статей за ред. Г.С.Тарасенко. – Вінниця: ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 2009. – С. 8-21.
10. Кукушин В. Ігрові технології на уроках / В. Кукушин // Відкритий урок. – 2006. - №6. – С. 3-9.
11. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога / Н. І. Лазаренко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : Збірник наукових праць / [гол.ред. Н. Л. Іваницька]. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2016. – Вип.23. – С.36-42.
12. Лазаренко Н. И. Проектная технология в обучении: от веб-квеста до блог квеста / Н. И. Лазаренко // Педагогические инновации – 2017: материалы международной научно-практической интернет-конференции, Витебск, 17 мая 2017 г. / Витеб. гос. ун-т ; редкол.: Н.А. Ракова (отв. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2017. – С. 88.
13. Лазаренко Н. І. Формування в дітей з функціональними обмеженнями індивідуальної системи знань сенсоритетного характеру засобами арт-терапії / Н. І. Лазаренко, А. В. Хіля, А. М. Коломієць // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 2017. – Вип. 13. – С. 124–156.
14. Любчак Л.В. Методика організації ігрової діяльності: практикум / Л.В.Любчак, К.А.Колеснік. – Вінниця : ЦОП “Документ Принт”, 2017. - 196 с.
15. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах : посібник для вчителя / О. Я. Савченко. - вид. 2-ге, доп. - К. : Магістр-S, 1997. - 255 с.